

زلزال اندیشه

نوشته:

دکتر احمد رضا یلمه‌ها

سرشناسه	: یلمه‌ها، احمدرضا، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: زلال اندیشه (مجموعه مقالات فرهنگی) / احمدرضا یلمه‌ها.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات؛ ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰۰-۱۵۰۳۰۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: فرهنگ اسلامی -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	: شعر فارسی -- تاریخ و نقد -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	: نماز در ادبیات
موضوع	: قرآن در ادبیات فارسی
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. سازمان چاپ و انتشارات
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ از ۸ ی ۴۸۲/۶۸۲/ DST۵
رده بندی یویی	: ۹۰۹/۰۹۷۶۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۲۷۸۰۰

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

- ☐ نام کتاب: زلال اندیشه
- ☐ تألیف: دکتر احمدرضا یلمه‌ها
- ☐ ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان
- ☐ صفحه آرائی: مرضیه ضیایی
- ☐ طراحی جلد: سید رضا موسوی
- ☐ چاپ و صحافی: تگار اصفهان ۰۹۱۳۱۷۰۳۵۹۷
- ☐ نوبت چاپ: چاپ اول - بهار ۱۳۹۱
- ☐ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
- ☐ قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	پیشگفتار
۷.....	بسم الله الرحمن الرحيم در منظومه های ادب فارسی
۴۷.....	بازتاب قرآن و حدیث در وجه دین ناصر خسرو
۹۵.....	سیمای حضرت محمد (ص) در منطق الطیر عطار
۱۲۱.....	معرفی نسخه های نفیس و ناشناخته در فضایل حضرت مهدی
۱۴۵.....	نماز از دیدگاه عرفا
۱۸۵.....	مهدویت در دیوان شیخ آذری
۲۱۱.....	تجلی روزه در متون عرفانی
۲۳۷.....	بازتاب نماز در حدیقه الحقیقه سنایی غزنوی
۲۵۳.....	تفاسیر منظوم قرآن در ادب فارسی
۲۸۵.....	منظومه فی الصلاه اثری نفیس و ناشناخته

پیشگفتار:

زالال اندیشه، سومین دفتر از مجموعه مقالات نگارنده است که به پژوهشهای فرهنگی درباره قرآن، نماز، روزه، مهدویت و دیگر معارف دینی و اسلامی اختصاص دارد.

اولین مجموعه به نام میراث روزهای خستگی است که در سال ۱۳۸۹ از طرف انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان به چاپ رسید. این اثر شامل پانزده مقاله ادبی است درباره نقد و تصحیح متون و در زمینه دیوان شاعرانی چون امیر معزی، ناصر خسرو، اثیر اومانی، رشید و طواط، ازرقی هروری، اثیر اخسیکتی. حافظ، فلکی شروانی، ادیب صابر، عمیق بخارایی، مجد همگر و نجیب جرفادقانی.

دومین مجموعه به نام در سایه سار خیال است و به چهارده مقاله ادبی اختصاص دارد که در مورد موضوعات گوناگون به رشته تحریر درآمده است. مقالاتی چون شاخ گوزن ترکیبی نادر در شعر فارسی، وقوف بر اطلال و دمن

و گونه‌های آن در شعر فارسی، مصارع‌الشعرا شاعری ناآشنا، محب و محبوب منظومه غنایی نفیس و ناشناخته، بررسی و تحلیل نوعی از تصرفات کاتبان در نسخه‌های خطی، حافظ و یک غزل ناب پزشکی، حافظ و سید سراج‌الدین سگزی، تأثیر حافظ از ادیب صابر ترمذی، صمت و خاموشی از دیدگاه عرفا، آستن این عالم ای جان غفلت است، بازتاب فرهنگ و ادب ایرانی در فرهنگ و ادبیات هند، تأثیر سروده‌های عربی بر اشعار لامعی گرگانی، جایگاه رودکی در شعر امیر معزی و دیگر شاعران، و از خود دزدی (self plagiarism) در شعر فرخی سیستانی؛ این اثر نیز از طرف انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان در پاییز ۱۳۹۰ به چاپ رسید.

زالال اندیشه نیز مجموعه ده مقاله است. عنوان مقاله نخست «بسم الله الرحمن الرحیم در منظومه‌های ادب فارسی» است. در این پژوهش سعی شده، با توجه به شهرت و کثرت استعمال این عبارت شریف قرآنی در آثار سخنوران و سرایندگان زبان فارسی به جهت تیمّن، تبرک، استعانت و نظایر آن، منظومه‌های گوناگونی که با این عبارت آغاز می‌گردد، معرفی گردد.

مقاله دوم با عنوان بازتاب قرآن و حدیث در وجه دین ناصر خسرو است که به بررسی و نقد و تحلیل شیوه‌های اثرپذیری از قرآن و حدیث و بازنمایی جلوه‌های مختلف آن در وجه دین ناصر خسرو می‌پردازد. گونه‌ها و نمونه‌هایی از اثرپذیری از قرآن و حدیث که نویسنده کتاب به مقاصد گوناگونی چون

تیمن، تبرک، تمسک، استناد، استشهاد، تجلیل، تبجیل، بیان اعتقادات و... از آن بهره جسته است.

مقاله سوم دفتر حاضر، سیمای حضرت محمد (ص) در منطق الطیر عطار نام دارد. از آنجا که عطار به عنوان یکی از بزرگترین شاعران عارف زبان فارسی، در نفیس‌ترین اثر عرفانی خود منطق الطیر، بارها و بارها به پیامبر ختمی مرتبت، تمسک جسته و از حادیت و تقاریر آن حضرت در این اثر خود استفاده نموده، این مقاله به بازتاب سیمای آن حضرت در این اثر ارزشمند پرداخته است.

عنوان مقاله چهارم این اثر، معرفی نسخه‌های نفیس و ناشناخته در فضایل حضرت مهدی (عج) نام دارد. این نسخه منحصر به فرد، مدایح و مناقب و آثار ظهور جناب قائم (عج) نام دارد که محمد حسن علی آبادی مازندرانی، نویسنده و شاعر شیعی مذهب قرن سیزدهم هجری، در مدح و منقبت و نشانه‌های ظهور حضرت ولی عصر، تألیف نموده است.

در مقاله پنجم این دفتر با عنوان، نماز از دیدگاه عرفا، سعی شده بازتاب مفاهیم، مضامین و اسرار عرفانی نماز در آثار عرفانی همچون مرصاد العباد نجم الدین رازی، کشف المحجوب هجویری غزنوی، مصباح الهدایه عزالدین محمود کاشانی و مثنوی معنوی مولانا، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

مقاله ششم دفتر حاضر، مهدویت در دیوان شیخ آذری، شاعر مجهول‌القدر نام دارد. از آنجا که شیخ آذری اسفراینی، شاعر شیعی قرن نهم هجری، از مریدان اهل بیت عصمت و طهارت بوده و ارادت خاصی بدیشان، خصوصاً قائم آل محمد (عج) داشته، این پژوهش به جایگاه حضرت مهدی (عج) در اشعار این شاعر و مضامین مهدویت همچون انتظار، امید، ظهور، غیبت، اوصاف جلال و جمال مهدوی، قیام، عدالت و غیره در دیوان او پرداخته است.

عنوان مقاله هفتم این اثر، تحلی روزه در متون عرفانی است. در این پژوهش نیز سعی شده به انعکاس روزه در امیات متون عرفانی همچون قوت‌القلوب ابوطالب مکی، آثار خواجه عبدالله انصاری، شرح التعرف لمذهب التصوف مستملی بنخازایی، کشف‌المحجوب محمدری، مصباح‌الهدایه کاشانی، رساله الهایم و رساله السایر از نجم‌الدین کبری، اللمع ابونصر سراج و مثنوی معنوی مولانا و نیز تعبیری که صوفیان و عرفا از روزه داشته‌اند، پرداخته شود.

بازتاب نماز در حدیقه‌الحقیقه سنایی غزنوی، عنوان مقاله هشتم دفتر حاضر است. از آنجا که نماز در حدیقه‌الحقیقه، اولین مثنوی عرفانی فارسی، جایگاه خاصی دارد و سنایی، فصلی مشیع از این اثر را به نام فصل فی شرایط صلوه الخمس و المناجات و التضرع و الخشوع و الوقار و الدعاء، به نماز و کیفیت آن و نیز شرایط و اسرار عرفانی نماز، همراه با تمثیلهای و حکایات اختصاص داده

است. این پژوهش به تبیین اسرار عرفانی نماز و توصیفات سنایی از آن در حدیقه الحقیقه می‌پردازد.

عنوان مقاله نهم این اثر، تفاسیر منظوم قرآن در ادب فارسی است. در این پژوهش سعی شده تا ضمن معرفی مختصری از تفسیرهای منظوم قرآنی در ادب فارسی به معرفی و شناسایی نسخه‌ای مجهول‌القدر از تفسیر سوره یوسف پرداخته شود. این تفسیر به شعر فارسی است و سراینده آن سید مرتضی دزفولی متخلص به راجی است که چندان شناخته شده نیست.

مقاله پایانی این اثر منظومه فی الصلاة، اثری نفیس و ناشناخته نام دارد. این پژوهش بر آن است تا برای نخستین بار به معرفی منظومه‌ای کوتاه از قرن هفتم هجری بپردازد که درباره نماز، شرایط و آداب آن است. این منظومه نفیس و ناشناخته از شرف‌الدین بخارایی (عراقی) است که در سال ۶۹۳ هجری قمری در یکصد و هفتاد بیت سروده شده است.

مقالات یاد شده در مجلات و فصلنامه‌های گوناگون علمی چاپ گردیده و یا در دست چاپ است. نگارنده به پیشنهاد معاون پژوهش و فناوری و نیز شورای انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، تصمیم گرفت به جهت سهولت دسترسی خوانندگان، به تدوین این آثار به صورت یکجا و مدون بپردازد.

سزاوار است در این پیشگفتار موجز، از همه معرفت ورزان فرهیخته‌ای که اسباب تدوین و نشر این اثر را در سلسله آثار مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان فراهم آوردند، به ویژه همکار فرهیخته و ارجمند جناب آقای دکتر احمد آذین، ریاست محترم دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، حجة الاسلام و المسلمین حاج آقا علی شهریاری، مسئول دفتر فرهنگ اسلامی دانشگاه و دکتر غلامحسین حسین‌زاده شانه‌چی، معاون پژوهش و فناوری دانشگاه سپاسگزاری نمایم. از همسر ارجمند خود خانم ربیعی که همواره مدیون الطاف و محبت‌های اویم و نیز از خانم دکتر مریم محمودی، منیره یزدانی، خانم رضایی و فاطمه السادات تبریزی به سپاس و تکریم یاد نموده و توفیق روزافزون و سعادت دو جهانی آنها را از ساحت مقدس ربانی مسألت می‌نمایم. و بالله العون و التوفیق.

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

احمد رضا یلمه‌ها

اصفهان، زمستان ۱۳۹۰ ش

ربیع الاول ۱۴۱۳ ق